

บทบาทผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

The Role of Leaders in the Operation of Community Enterprises Chiang Mai

นิสาชล เตจ๊ะขอด กังสดาล กนกหงษ์* พหล ศักดิ์คะทนต์ และพุฒิสรรค์ เครือคำ

Nisachon Techakhod, Kangsadan Kanokhong*, Phahol Sakkatat and Phutthisun Kruekum

สาขาวิชาพัฒนทรัพยากรและส่งเสริมการเกษตร คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เชียงใหม่ 50290

Department of Resources Development and Agricultural Extension, Faculty of Agricultural Production

Maejo University, Chiang Mai, Thailand 50290

*Corresponding author: Kangsadan@hotmail.com

Received: March 5, 2019

Revised: May 2, 2019

Accepted: May 17, 2019

Abstract

This research aimed to study identity and socio-economic of community enterprise leaders in Chiang Mai. Secondly, to study the role of leaders in community enterprise management. Then, study the factors related to the role of leaders. Lastly, to study the limitations and suggestions of the community enterprise's leaders. The study focused on the president, vice-president and secretary of community enterprise. The data were collected by questionnaires from 328 samples then analyzed with descriptive statistics and multiple regression analysis.

The result showed that the mostly samples were male which held the primary education and had marriage status. In addition, their average age were 54 years old and lived in the area for average 46 years. For income aspect, they had the average income from routine work as 12,655 Baht per year, community enterprise as 10,792 Baht per year, the dividend of community enterprise as 8,476 Baht per year and average debt to community enterprise as 24,032 Baht per year. The leaders of community enterprise were usually average appointed for 8 years. Most community enterprise leaders had no experience in leading other groups. The leaders had participated in community enterprise group meeting for two times a year, visited other enterprises once a year and received the information about community enterprises (from all channels) four times per year. The overall of leader's role in Chiang Mai community enterprise was high level (avg 3.65) as well as the role in structural and leadership (avg 3.64), the management (avg 3.64), develop the learning process for community enterprise member (avg 3.54) and sustainability development (avg 3.92). While the role in network development was fair level (avg 3.47). There were 3 factors related with the role of leaders in community enterprise including the income, the dividend and the meeting participation with significantly at 0.01 level.

The limitation of the community enterprise leaders included lack of market, lack of online distribution knowledge, lack of modern production technology, inefficient accounting and lack of new product research. Thereby, the involved organization should be participated in community enterprise management to build systematic management and the activity between network should be conducted to learning the knowledge and experience among the groups.

Keywords: role of leaders, community enterprise

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษา ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาบทบาท ของผู้นำในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาท ของผู้นำในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ และเพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและ ข้อเสนอแนะของผู้นำในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน รองประธานกลุ่ม และเลขานุการ จำนวน 328 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ เชิงพรรณนาและการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็น เพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา สถานภาพสมรส มีรายได้หลักจากการทำงานประจำเฉลี่ย 12,655 บาทต่อปี มีรายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 10,792 บาทต่อปี ได้รับเงินปันผลจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เฉลี่ย 8,476 บาทต่อปี มีหนี้สินภายในกลุ่มเฉลี่ย 24,032 บาทต่อปี ส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นผู้นำกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนเฉลี่ย 8 ปี ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่มี ประสบการณ์ในการเป็นผู้นำกลุ่มอื่นๆ มีการเข้าร่วม ประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี มีการเข้าร่วม ศึกษาดูงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 1 ครั้งต่อปี และได้รับ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (ทุกช่องทาง) เฉลี่ย

4 ครั้งต่อปี จากการศึกษาบทบาทของผู้นำในการดำเนินงาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก (เฉลี่ย 3.65) โดยมีบทบาทด้านโครงสร้างและ การนำองค์กรอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.64) ด้านการ บริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.68) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกกลุ่มอยู่ใน ระดับมาก (เฉลี่ย 3.54) ด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ ความยั่งยืนอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย 3.92) ส่วนในด้านการ สร้างและพัฒนาภาคีเครือข่ายอยู่ในระดับปานกลาง (เฉลี่ย 3.47) ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความสัมพันธ์กับบทบาท ของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัด เชียงใหม่ทุกด้าน ได้แก่ รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนเงินปันผล และการเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจ ชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\text{sig} < 0.01$)

ปัญหาและอุปสรรคของผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ การจัดจำหน่ายสินค้ายังไม่ีตลาด เข้ามารองรับ ขาดความรู้ในการจัดจำหน่ายสินค้าใน ช่องทางออนไลน์ ขาดเทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัย ขาดการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายภายในกลุ่ม รวมถึง การศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ โดยมีข้อเสนอแนะว่าควรมี การจัดการควบคุมดูแลบริหารจัดการองค์กรอย่างเป็น ระบบ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการ บริหารจัดการกลุ่ม ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกลุ่ม เครือข่ายให้มีมากขึ้นสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างกลุ่มเครือข่ายได้

คำสำคัญ: บทบาทของผู้นำ วิสาหกิจชุมชน

คำนำ

ประเทศไทยมีการพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวไปสู่เศรษฐกิจโลกเพื่อให้ตรงกับความต้องการของประชาชน และประเทศไทยมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน สร้างฐานที่มั่นคงของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีมาตั้งแต่เดิมมาปรับใช้เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อให้เกิดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี มีการพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนให้ตรงกับความต้องการของชุมชนและวิสาหกิจชุมชนเป็นการประกอบการเพื่อการแลกเปลี่ยนหรือเหลือแล้วขายต่อไป โดยไม่กำหนดว่า จะต้องผลิตมากเพื่อขายอย่างเดียว แต่เน้นการผลิตเพื่อทำกินและใช้ในชุมชนเป็นหลัก เพื่อให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ เศรษฐกิจชุมชนจึงเป็นพื้นฐานของการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อสะท้อนให้เห็นในเรื่องความสำคัญที่ภาครัฐพยายามส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจโดยรัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น ด้านเงินทุน ด้านความรู้สมัยใหม่ และด้านการบริหารจัดการ (Kamkom, 2016)

พระราชบัญญัติ ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 จากแนวนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการทำกิจกรรมวิสาหกิจชุมชนภายในชุมชน รัฐบาลจึงกำหนดให้มีการออกกฎหมายเพื่อรองรับการประกอบกิจการของวิสาหกิจชุมชน (Tanaisri, 2012) ให้มีการพัฒนาส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมความรู้ การสร้างรายได้ มีการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการ การพัฒนาแปรรูปวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ และพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชน เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้เศรษฐกิจภายในประเทศมีผลกระทบอย่างเห็นได้ชัดเจน และระบบเศรษฐกิจชุมชนได้รับผลกระทบเช่นกัน ซึ่งระบบเศรษฐกิจชุมชนถือเป็นระบบ

เศรษฐกิจที่มีความสำคัญควรได้รับการส่งเสริม สร้างรายได้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการเรียนรู้การจัดการรูปแบบใหม่ ซึ่งทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองและเป็นแนวทางการยกระดับรายได้ชีวิตความเป็นอยู่และคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีขึ้น (Smithakasertin, 2009)

ในปัจจุบันมีการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ชุมชนและสามารถสร้างรายได้กับคนในชุมชน ในเขตพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นชาวบ้านภายในพื้นที่ที่มีความต้องการสร้างรายได้และลดรายจ่าย มีส่วนร่วมในชุมชน และภายในจังหวัดเชียงใหม่มีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทั้งหมดที่มาขอจดทะเบียน (ณ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2559) จำนวน 2,753 กลุ่มที่อนุมัติแล้ว พบว่าจากปี พ.ศ. 2560 (ณ วันที่ 22 สิงหาคม 2560) ที่มีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนเหลือเพียงจำนวน 2,653 กลุ่ม จะเห็นได้ว่าการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีจำนวนลดลง จากปี พ.ศ. 2559-2560 จำนวน 100 กลุ่ม จึงทำให้ความเข้มแข็งภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนลดลงซึ่งอาจมีหลายสาเหตุ (Chiang Mai Provincial Agricultural Extension Office, 2017) อีกทั้งยังพบว่าการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนคิดเป็น 3 ระดับ คือ ระดับดี 637 กลุ่ม ระดับปานกลาง 1,104 กลุ่ม และระดับปรับปรุง 285 กลุ่ม โดยส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง 1,104 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 53.54 และอีกหนึ่งเหตุผลที่มีการจดทะเบียนกลุ่มวิสาหกิจลดลงเนื่องจากมีนโยบาย ยกเลิกเพิกถอนทะเบียนเกิดขึ้น (Chiang Mai Provincial Agricultural Extension Office, 2017) และในปัจจุบันการดำเนินงานแบบเป็นกลุ่มโดยมีผู้นำนั้น ประสบปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการบริหารงาน ทำให้การทำงานแบบกลุ่มมีความบกพร่องอีกทั้งยังขาดความสามัคคีในกลุ่ม จึงเกิดปัญหาการบริหารงานอย่างไม่เป็นระบบ ทำให้ศักยภาพในการดำเนินงานกลุ่มลดน้อยลง

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของผู้นำที่มีผลในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นในการศึกษาครั้งนี้ทั้งหมด 5 ด้าน คือ ด้านโครงสร้างและการนำองค์กร ด้านการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของสมาชิก ด้านการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน และด้านการสร้างและพัฒนาภาคีเครือข่าย โดยผู้นำมีศักยภาพในการดำเนินงานภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ยังไม่เป็นระบบ ผู้นำยังขาดความรู้ความเข้าใจด้านต่างๆ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เพราะในปัจจุบันผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต้องมีศักยภาพในการบริหารจัดการทำงานกลุ่มให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะลดลงของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เนื่องจากมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาแต่ยังขาดความรู้ รวมถึงการบริหารงานภายในกลุ่มของผู้นำที่ยังมีประสิทธิภาพไม่เพียงพอ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบางกลุ่มจัดตั้งขึ้นแต่ไม่มีการดำเนินงานภายในกลุ่ม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้สามารถใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ โดยศึกษาบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่สูง และเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าถือว่ามีความสำคัญ จึงเลือกจังหวัดเชียงใหม่ในการศึกษาบทบาทผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และเป็นมิติที่สำคัญในเรื่องของสถานการณ์เศรษฐกิจที่เป็นเศรษฐกิจในระดับชุมชน เนื่องจากจังหวัดเชียงใหม่เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ในภาคเหนือ และมีการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชนค่อนข้างมาก เพราะฉะนั้นจึงมีการเลือกดำเนินงานวิจัยในจังหวัดเชียงใหม่ โดยสุ่มตัวอย่างอย่างง่ายแบบจับฉลากจำนวน 12 อำเภอ จาก 25 อำเภอ ได้แก่ จอมทอง แม่แจ่ม แม่ริม แม่แตง ฝาง แม่อาฮง อมก๋อย สันป่าตอง สารภี สันกำแพง สันทราย และดอยสะเก็ด โดยศึกษาจาก

กลุ่มผู้นำจำนวนทั้งสิ้น 1,815 กลุ่ม มีการคำนวณหาขนาดตัวอย่างจากสูตรของ Yamane (1973); Chalongsuk (2007) ใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุ (Multiple regression) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และยอมรับให้มีความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 328 กลุ่ม โดยดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2560 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2561 การเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) โดยค้นคว้าข้อมูลจากหนังสือ วารสาร สิ่งพิมพ์ เว็บไซต์ และหน่วยงานราชการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ประสานงานกับผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อขออนุญาตรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) โดยใช้แบบสอบถามศึกษาจากผู้นำกลุ่ม (ประธาน รองประธาน เลขานุการ) จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 328 กลุ่ม แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) คำถามเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 2) คำถามเกี่ยวกับระดับบทบาทของผู้นำที่มีผลในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 3) ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับบทบาทผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 54.88 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 52.74 มีสถานภาพสมรส มีรายได้หลักเฉลี่ย 12,655 บาทต่อปี รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 10,792 บาทต่อปี จำนวนเงินปันผลเฉลี่ย 8,476 บาทต่อปี มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 24,032 บาทต่อปี โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นผู้นำกลุ่มระหว่าง 5-10 ปี สำหรับประสบการณ์การเป็นผู้นำในกลุ่มอื่นๆ ร้อยละ 79.27 ไม่เคยเป็นผู้นำกลุ่มอื่นมาก่อน และเป็นผู้นำในกลุ่มอื่นร้อยละ 20.73 โดยส่วนใหญ่

มีการเข้าร่วมประชุมกลุ่มร้อยละ 52.44 เฉลี่ยมีการประชุม 2 ครั้งต่อปี ไม่เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มเลยคิดเป็นร้อยละ 16.16 การเข้าร่วมศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ 55.79 เคยไปดูงานเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี โดยมีสมาชิกไม่เคยเข้าร่วมศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเลยคิดเป็นร้อยละ 33.84 และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน คิดเป็นร้อยละ 37.80 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 4 ครั้งต่อปี ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเลยคิดเป็นร้อยละ 21.34 ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระดับบทบาทในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก และผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีระดับบทบาทในการดำเนินงานกลุ่มด้านการสร้างภาคีเครือข่ายอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่โดยรวม คือ รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนเงินปันผล และการเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ การจัดจำหน่ายสินค้ายังไม่มีตลาดเข้ามารองรับ ขาดความรู้ในการจัดจำหน่ายสินค้าในช่องทางออนไลน์ ขาดเทคโนโลยีในการผลิตที่ทันสมัย ปัญหาด้านการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายภายในกลุ่ม รวมถึงการศึกษาวิจัยผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ข้อเสนอแนะว่าควรมีการจัดการควบคุมดูแลบริหารจัดการองค์กรอย่างเป็นระบบ โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกลุ่ม ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างกลุ่มเครือข่ายให้เพิ่มขึ้น สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มเครือข่ายได้

การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม กับบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ทุกด้าน โดยรวม

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม กับบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ทุกด้านโดยรวมประกอบไปด้วย 13 ตัวแปร ได้แก่ เพศ (SEX) อายุ (AGE) ระดับการศึกษา (EDUCATION) สถานภาพสมรส (STATUS) รายได้หลัก (INCOME.M) รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (INCOME.G) จำนวนเงินปันผล (DIVIDEND) จำนวนหนี้สิน (DEBT) ระยะเวลาการเป็นผู้นำ (LEADER) ประสบการณ์การเป็นผู้นำ (EXPERIENCE) เข้าร่วมประชุม (MEETING) เข้าร่วมศึกษาดูงานวิสาหกิจชุมชน (VISIT) ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (ทุกช่องทาง) (MESSAGE) เพื่อต้องการทราบว่าเป็นไปตามกรอบแนวคิดหรือไม่โดยมีสมการแสดงความสัมพันธ์ดังนี้

$$\text{ROLE} = b_0 + b_1\text{SEX} + b_2\text{AGE} + b_3\text{EDU_D} + b_4\text{STATUS_D} + b_5\text{INCOME.M} + b_6\text{INCOME.G} + b_7\text{DIV} + b_8\text{DEBT} + b_9\text{LEA} + b_{10}\text{EXP} + b_{11}\text{MEETING} + b_{12}\text{VISIT} + b_{13}\text{MES} \dots\dots\dots$$

โดยที่ b_0 คือค่าคงที่ และ $b_1, b_2, b_3, \dots, b_{13}$ เป็นสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรอิสระ

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่าตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตามหรือบทบาทของผู้นำกลุ่มในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกด้านโดยรวม มี 3 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนเงินปันผล และการเข้าร่วมประชุมวิสาหกิจชุมชน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.000, 0.000 และ

0.000 และตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายความผันแปรของตัวแปรตาม หรือบทบาทของผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 20.5 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 79.5 เป็นอิทธิพลของตัวแปรอื่นๆ (Table 1)

การอธิบายตัวแปรอิสระทั้งหมด 3 ตัวแปร ที่มีผลต่อตัวแปรตามทุกด้านโดยรวม คือ บทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อรายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 1 บาท ทำให้บทบาทผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 0.00021 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีรายได้จากกลุ่มเพิ่มขึ้นโดยผู้นำมีความรับผิดชอบและปฏิบัติหน้าที่อย่างทั่วถึง มีการปรับปรุงโครงสร้างของกลุ่มให้ทันสมัย ออกแบบสินค้าได้ตรงกับความต้องการของตลาด นำเอาวัตถุดิบในภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นแนวทางในการผลิตสินค้าเพื่อให้เกิดประโยชน์ วางแผนกำกับและติดตามกระบวนการผลิตสินค้าเพื่อให้ได้คุณภาพ

2. จำนวนเงินปันผล สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อจำนวนเงินปันผลเพิ่มขึ้น 1 บาท ทำให้บทบาทของผู้นำ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 0.00011 คะแนน เนื่องจากผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้รับจำนวนเงินปันผล ตามการถือหุ้นของสมาชิกในกลุ่ม โดยผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มจะได้รับเงินปันผลจากการออมเงินสมาชิก และจะมีภาระหน้าที่ในการดำเนินงานกลุ่มเพิ่มขึ้นอีกด้วย ซึ่งบทบาทในการทำงานไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกในแต่ละฝ่าย จะมีการกระตุ้นการทำงานให้ผู้นำและสมาชิกกลุ่ม มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่ม โดยกลุ่มมีการปรับปรุงพัฒนาเทคนิคฝีมือออกแบบบรรจุภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของตลาดอยู่ตลอดเวลา มีการอบรมจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายให้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น แลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานเพื่อนำมาบริหารจัดการกลุ่มอย่างเป็นระบบ

3. การเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถอธิบายได้ว่า เมื่อมีการเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพิ่มขึ้น 1 ครั้ง ทำให้บทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพิ่มขึ้น 0.080 คะแนน เนื่องจากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะมีการประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกครั้ง เมื่อเกิดปัญหาขึ้นผู้นำและสมาชิกกลุ่มพร้อมจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทันที เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินงานในด้านต่างๆ

Table 1 Multiple regression analysis between personal factors, economy and society and the role of leaders in community enterprise in Chiang Mai in all aspects

independents	Role of leaders in the operation of community enterprises		
	b	t	Sig
1. SEX	-0.070	-1.021	0.308
2. AEG	0.007	1.244	0.215
3. EDUCATION (EDU)	0.051	0.690	0.491
4. STATUS	-0.094	-1.078	0.282
5. INCOME.M (INC.M)	-8.811E-006	-1.695	0.091
6. INCOME.G (INC.G)	2.142E-005	5.086**	0.000
7. DIVIDEND (DIV)	1.123E-005	4.048**	0.000
8. DEBT	2.616E-008	0.063	0.950
9. LEADER(LEA)	-0.003	-0.344	0.731
10. EXPERIENCE	0.070	0.848	0.397
11. MEETING	0.080	4.003**	0.000
12. VISIT	0.004	0.175	0.861
13. MESSAGE	0.005	0.625	0.533
Constant	2.935	8.949	0.000
R ² = 0.205 (20.5%)		F = 7.483	Sig. of F = 0.000

** Statistically significant level at 0.01, * Statistically significant level at 0.05

วิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ โดยรวมมี 3 ตัวแปร ได้แก่ รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวนเงินปันผล และการเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยภาพรวมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังนี้

1. รายได้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เฉลี่ยร้อยละ 26.25 มีรายได้ระหว่าง 8,001-12,000 บาทต่อปี ซึ่งรายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนนั้นได้มาจากการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนมาผลิตเป็นสินค้าเพื่อออกจำหน่ายสู่ตลาดเป็นการสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนมีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับ Jemkhuan (2016) ได้ศึกษาศักยภาพการใช้ภูมิปัญญาเพื่อสร้างรายได้ของกลุ่มผู้สูงอายุ จังหวัดเชียงใหม่ พบว่ารูปแบบการจัดการภูมิปัญญาของผู้สูงอายุเป็นลักษณะที่เคยมีการรวมกลุ่มในการประกอบธุรกิจ

มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างความเข้มแข็ง และเสริมสร้างรายได้ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน

2. จำนวนเงินปันผล ภายในกลุ่มจะต้องมีการระดมหุ้นภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะได้รับเงินปันผลทุกๆ สิ้นปี สมาชิกกลุ่มท่านใดถือหุ้นมากกว่าก็จะได้เงินปันผลจากหุ้นมาก และมีภาระหน้าที่ในการดำเนินงานกลุ่มเหมือนกัน ซึ่งบทบาทของผู้นำในการดำเนินงานกลุ่มในแต่ละด้านจะต้องมีการกระตุ้น ทำให้สมาชิกเข้ามาถือหุ้นในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ภายในกลุ่ม สอดคล้องกับ Kasornbua and Namsawat (2013) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพกลุ่มสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์สู่วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม กรณีศึกษา กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปอาหารจากกล้วย พบว่าจำนวนเงินปันผลภายในกลุ่มจะมีการจ่ายเงินปันผลให้แก่สมาชิกทุกสิ้นปี โดยการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่มีการกำหนดคุณสมบัติแน่นอนของสมาชิก สมาชิกสามารถเข้า-ออกกลุ่มได้ตลอดเวลา นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Sakkatat *et al.* (2012) ซึ่งศึกษาเรื่องการพัฒนาความเข้มแข็งของธุรกิจสปาและนวดแผนไทยโดยชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลโดยรวมและอิทธิพลทางตรงที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งมากที่สุด คือ กลไกและกระบวนการบริหารจัดการของกลุ่มที่มีผลต่อความเข้มแข็ง

3. การเข้าร่วมประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการประชุมกลุ่มปีละ 2 ครั้ง มีการประชุมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทุกครั้งเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ผู้นำและสมาชิกกลุ่มพร้อมจะแก้ไขปัญหา ดังกล่าวในทันที เพื่อให้กลุ่มประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน สอดคล้องกับ Sereerat (2002) ได้กล่าวถึงกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ว่า การประชุมเพื่อ

ปรึกษาหารือหรือหาข้อแก้ไขในการดำเนินงาน เป็นการพัฒนาและปรับปรุงทักษะที่เกี่ยวข้องกับงานให้ปฏิบัติงานมี 2 วิธีที่ใช้คือ 1) การประชุมกลุ่มเพื่อลงมือปฏิบัติจริง 2) การประชุมภายในองค์กรและภายนอกองค์กร สิ่งเหล่านี้เป็นการพัฒนาคนเพื่อให้สามารถทำงานได้ดียิ่งขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคมของผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่าผู้นำกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ร้อยละ 54.88 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 54 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษาอยู่ที่ร้อยละ 52.74 มีสถานภาพสมรส ระยะเวลาที่อยู่อาศัยเฉลี่ย 46 ปี มีรายได้จากกลุ่มเฉลี่ย 12,655 บาทต่อปี รายได้จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 10,792 บาทต่อปี จำนวนเงินปันผลเฉลี่ย 8,476 บาทต่อปี มีภาระหนี้สินเฉลี่ย 24,032 บาทต่อปี โดยระยะเวลาการเป็นผู้นำกลุ่มส่วนใหญ่มีระยะเวลาการเป็นผู้นำกลุ่มระหว่าง 5-10 ปี สำหรับประสบการณ์การเป็นผู้นำในกลุ่มอื่นๆ ร้อยละ 79.27 ไม่เคยเป็นผู้นำกลุ่มอื่นมาก่อน และเป็นผู้นำในกลุ่มอื่น ร้อยละ 20.73 โดยส่วนใหญ่มีการเข้าร่วมประชุมกลุ่ม ร้อยละ 52.44 เฉลี่ยมีการประชุม 2 ครั้งต่อปี ไม่เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มเลยอยู่ที่ร้อยละ 16.16 การเข้าร่วมศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนร้อยละ 55.79 เคยไปดูงานเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี โดยมีสมาชิกไม่เคยเข้าร่วมศึกษาดูงานเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเลยอยู่ที่ร้อยละ 33.84 และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน (ทุกช่องทาง) อยู่ที่ร้อยละ 37.80 ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเฉลี่ย 4 ครั้งต่อปี ไม่เคยได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนเลยอยู่ที่ร้อยละ 21.34

เอกสารอ้างอิง

Chalongsuk, R. 2007. Sample Size. **Thai Journal of Pharmacy**. 4: 1-19. [in Thai]

Chiangmai Provincial Agricultural Extension Office. 2017. **Chiang Mai Community Enterprise Information Report**. Chiang Mai: Chiang Mai Provincial Agricultural Extension Office. 23 p. [in Thai]

Jermkhuang, R. 2016. The elderly's potentiality of wisdom usage for remuneration, Chiangmai Province. **Academic Journal Uttaradit Rajabhat University** 11: 67-84. [in Thai]

Kamkom, N. 2016. **Community enterprise and sufficiency economy philosophy**. [Online]. Available: http://flagship.prd.go.th/ewt_news.php?nid=4347&filename=index (23 September 2016). [in Thai]

Kasornbua, T. and O. Namsawat. 2013. The competency development of One Tambon One Product (OTOP) community enterprise to small and medium enterprises (Sees): a case study of processed banana food products community enterprise. **Modern Management Journal** 11: 74-86. [in Thai]

Sakkatat, P., S. Kungwon and N. Tuntusantisom. 2012. Strength of Community's Spa and Thai Traditional Massage Business in Chiang Mai. pp. 1342-1349.

In Proceedings of the 9th National Kasetsart University Kamphaeng Saen Conference. Nakhon Pathom: Kasetsart University Kamphaeng Saen. [in Thai]

Sereerat, S. 2002. **Organization and Management**. Bangkok: Thammasat University. 337 p. [in Thai]

Smithakasertrin, D. 2009. **Marketing Management and Community Enterprise**. Nonthaburi: School of Management Science Sukhothai Thammathirat Open University. 338 p. [in Thai]

Tanaisri, A. 2012. **Community enterprise**. [Online]. Available: <http://ophbgo.blogspot.com/> (28 September 2017). [in Thai]

Yamane, T. 1973. **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd. New York: Harper and Row Publication. 1130 p.